

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-74>

УДК 657.24; 336.225

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ОПОДАТКУВАННЯ В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL INFORMATION FOR DETERMINING TAXATION OBJECTS IN AGRICULTURAL HOUSEHOLDS

Фоміна Тетяна Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5243-6952>

Пугаченко Ольга Борисівна

кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2253-050X>

Фомін Володимир Сергійович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Класичний приватний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8783-7948>

Fomina Tetiana, Puhachenko Olha
Central Ukrainian National Technical University

Fomin Volodymyr
Classic Private University

У статті розглянуто порядок формування обліково-аналітичної інформації у частині формування об'єктів оподаткування в фермерських господарствах. Встановлено, що фермерські господарства самостійно обирають оптимальну для себе форму ведення обліку та систему оподаткування, на основі чого має забезпечуватись чітка і правильна фіксація результатів діяльності та формування об'єктів оподаткування. Доведено, що, крім облікової інформації, для формування об'єктів оподаткування в фермерських господарствах використовується також інформація необлікового характеру. Підкреслено, що інформаційно-аналітична інформація для визначення об'єктів оподаткування податками та зборами доповнюється інформаційно-довідниковими базами даних. Представлено склад обліково-аналітичної інформації у залежності від специфіки діяльності фермерських господарств та об'єктів оподаткування.

Ключові слова: інформаційно-аналітична інформація, інформаційно-аналітичне забезпечення, фермерські господарства, організація обліку у фермерських господарствах, оподаткування фермерських господарств, визначення об'єктів оподаткування у фермерських господарствах.

The article considers the procedure for formation of accounting and analytical information in terms of formation of taxation objects in agricultural households. The purpose of the article is to determine the composition and content of accounting and analytical information for the formation of taxation objects by various types of taxes and fees in agricultural households. The study is based on the application of general scientific methods: systematisation, logical, analytical, induction, deduction, as well as methods of theoretical generalisation, classification and grouping; the results of the study are presented using the graphical method. It is established that agricultural households independently choose the optimal form of accounting (simple form; simplified form; general journal and order form) and the taxation system (general, simplified), on the basis of which a clear and correct recording of the results of activities and the formation of taxable objects should be ensured. It is substantiated that, in addition to accounting information, non-accounting information is also used to form taxable objects in agricultural households. It is emphasised that information and analytical information for determining the objects of taxation by taxes and fees

is supplemented by information and reference databases. The publication presents the composition of accounting and analytical information depending on the specifics of agricultural households' activities and taxation objects: primary accounting documents, analytical and synthetic accounting registers, various types of reporting, analytical worksheets, registers of all types of contracts, including property contracts, title documents, reference books and databases of state authorities, etc. The paper focuses on accounting and analytical information on determining the object of taxation for income tax, value added tax, personal income tax, military duty, and unified social tax. It is emphasised that the use of the software will facilitate the coverage of all business processes of the agricultural household that affect the calculation of taxes and fees.

Keywords: information and analytical information, information and analytical support, taxation of agricultural households, organisation of accounting in agricultural households, taxation of agricultural households, determination of objects of taxation in agricultural households.

Постановка проблеми. Розвиток фермерства відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки держави, зростання її соціально-економічного потенціалу та конкурентоздатності як на внутрішньому, так і світовому ринках. Україна є багатою на природні ресурси, а сприятливий клімат створює умови для розвитку аграрного сектора. Проте, лише природних факторів для його розвитку не достатньо, адже створення умов для інвестицій, залучення іноземних інвесторів, впровадження новітніх технологій у сільське господарство тощо потребує обґрунтованої державної політики, у тому числі у частині оподаткування. Також необхідно враховувати роль та значення аграрного бізнесу у контексті досягнення Цілей Сталого Розвитку, які обумовлюються екологічною безпекою та зростанням світового попиту на продукти харчування.

«Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону» [7].

«Для ефективного виконання покладених на інформаційне забезпечення функцій, воно має враховувати перманентні зміни та сучасні вимоги, швидко адаптуватись під зовнішні і внутрішні фактори, трансформуватись у відповідності до інноваційних технологій. Розвиток ІТ-технологій впливає на організацію і методику порядку нарахування та сплати податків і зборів, а тому вимагає пошуку новітніх способів і прийомів використання наявних властивостей і можливостей інформаційних баз» [9].

Фермерське господарство самостійно обирає оптимальну для себе форму ведення

обліку та систему оподаткування, на основі чого має забезпечуватись чітка і правильна фіксація результатів діяльності та формування об'єктів оподаткування. І саме ця самостійність та відсутність чітких рекомендацій доволі часто призводить до вибору необґрунтованих форм обліку та системи оподаткування, що впливає на якість обліково-аналітичної інформації для цілей оподаткування. Формування обліково-аналітичної інформації для цілей визначення об'єктів оподаткування у фермерських господарствах, є важливим елементом управління їх фінансовою діяльністю. Якісний облік і аналіз дозволяють: забезпечити точність податкових розрахунків; оптимізувати податкові платежі; підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами; дотримуватись вимог податкового законодавства України тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам організації обліку та оподаткування фермерських господарств присвячено роботу Маркус О. В. та Колесник Ю. Ю. [3]. Інформаційне забезпечення, як складова частини процесу нарахування та сплати податків і зборів без галузевої прив'язки розкривається у статті авторів представленого дослідження [9], а документальне забезпечення податкових перевірок та експертних досліджень – у статті [12]. Аналіз проблем формування облікової інформації з подальшим адаптуванням її у фінансовій, податковій, внутрішній та статистичній звітності розкривається у публікації авторів Цегельник Н. І. та Гайдучок Т. С. [13]. Удосконалення методичних засад формування системи обліково-аналітичного забезпечення для управління економічною безпекою підприємства представлено у колективній роботі Штангрета А. М., Чернецької О. Б. та Красілич І. О. [14]. Вплив особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств на формування обліково-аналітичної інформації досліджено у статті Томчука В. В. та Капули І. І. [11]. Питанням

формування обліково-інформаційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств присвячено роботу Овчарової Н. [4]. Обґрунтування парадигми обліково-аналітичного забезпечення формування звітності сталого розвитку сільськогосподарських підприємств розкривається у публікації Сокіла О. Г. [10]. Теоретичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства висвітлені у роботі групи авторів Прокопишиної О., Приймак Н., Трушкіної Н., Коновал М. [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість праць за піднятою проблематикою, слід зауважити, що більшість з них спрямована на дослідження питань з організації бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств на теоретичному рівні та його націленість на сталий розвиток. Це беззаперечно є актуальним та важливим. Проте, на нашу думку, за умов зростання реальної потреби у якісній обліково-аналітичній інформації для визначення об'єктів оподаткування, що виникають за результатами діяльності фермерських господарств, не вистачає практичних напрацювань та конкретних рекомендацій щодо формування таких даних.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні складу та змісту обліково-аналітичної інформації для визначення об'єктів оподаткування різними видами податків та зборів у фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Особливості обліково-інформаційного забезпечення аграрних підприємств реалізуються через систему нормативно-правового регулювання галузі та в подальшому виявляються через систему первинних документів, аналітичних звітів та форм фінансової, податкової та статистичної звітності, які є джерелами формування інформаційних ресурсів» [4].

Виділяють такі форми обліку у фермерських господарствах: загальна, проста (проста для малих підприємств), спрощена (спрощена для малих підприємств) [2].

«Значні полегшення в бухгалтерську роботу в фермерському господарстві вносять застосування комп'ютерної техніки, тому основним напрямком вдосконалення обліку у фермерських господарствах слід вважати його автоматизацію з використанням автоматизованого робочого місця (АРМ) бухгалтера.

Застосування автоматизованих систем значно облегшить роботу з обліковими даними, проте на нашу думку на сьогодні не кожне фермерське господарство, а особливо з ряду малих може дозволити собі встановити дану систему» [3].

Зазвичай, загальну форму обліку використовують великі фермерські господарства. Просту або спрощену застосовують ті фермерські господарства, де не використовується праця найманих осіб, а вся робота здійснюється головою фермерського господарства та членами його родини.

«Облік за простою формою передбачає накопичення даних відповідно до потреб управління господарством без використання подвійного запису. За такою формою основним реєстром є Книга обліку доходів та витрат, у якій здійснюється реєстрація даних первинних документів за видами доходів та витрат для визначення результатів господарювання. Наявність засобів чи джерел їх утворення у Книзі не відображають. Для складання балансу використовують дані інвентаризаційних описів про наявність цінностей та відомості обліку основних засобів. За бажанням власника ведеться аналітичний облік окремих видів засобів зобов'язань шляхом використання Відомостей обліку за відповідними групами засобів чи джерел їх утворення. За використанням господарством спрощеної форми обліку основним реєстром є Журнал реєстрації господарських операцій господарства, де операції відображаються з дотриманням принципу подвійного запису» [5].

Яку б форму обліку не обрало фермерське господарство, його обліково-аналітичне забезпечення має містити інформацію, на основі якої обраховується грошове зобов'язання за об'єктами оподаткування податками та зборами, визначеними Податковим кодексом України (далі – ПКУ) [6]. Крім узагальнення даних про результати діяльності фермерського господарства, обліково-аналітична інформація має включати й необлікові дані: договори оренди земельних ділянок та договори на майнові паї; нарахування та виплату паїв; реалізацію продукції на одиницю паїв; наявність земельних ділянок; утримання з орендної плати; особові рахунок орендодавця; індексацію земельних ділянок тощо.

Достовірна та повна інформація про орендовані земельні ділянки впливатиме обчислення розміру орендної плати (паїв) та визначення податку на доходи фізичних осіб та

військового збору фермерським господарством, як податковим агентом.

Орендовані земельні ділянки приймаються на облік фермерського господарства у розрізі укладених договорів про оренду землі з кожним власником сертифікатів, що підтверджують його право власності на пай. При цьому, у договорах обов'язкового прописуються кількість земельних ділянок, їх площа та якісні характеристики. При прийнятті в оренду земельних ділянок від фізичних осіб, у яких вони перебувають у приватній власності, укладаються договори оренди з кожним таким власником, а до договору додається завірена у встановленому порядку копія акту про передачу земельної ділянки у приватну власність.

Обчислення орендної плати доцільно здійснювати за допомогою таблиці 1, яка може розглядатись як елемент обліково-аналітичної інформації.

За умови використання загальної чи спрощеної форми обліку, нарахування орендної плати відобразатиметься у бухгалтерському обліку таким записом: Дебет 91 «Загальнови-робничі витрати» Кредит 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» (за субконто).

Плата за оренду земельного паю включається до загального оподаткованого доходу фізичної особи, а фермерське господарство виступає податковим агентом. Із суми оренд-

ної плати податковий агент утримує податок на доходи фізичних осіб (18%) (далі – ПДФО) та військовий збір (1,5%, з 01 січня 2025 р. – 5%) (далі – ВЗ). При цьому, слід враховувати, що виплата орендної плати може здійснюватися у грошовій, негрошовій та комбінованій формах. При виплаті орендної плати враховується наступне: якщо виплата здійснюється шляхом перерахування коштів на картковий рахунок фізичної особи-орендодавця, то ПДФО та ВЗ сплачується одночасно з такою виплатою; у випадку виплати готівкою з каси – ПДФО та ВЗ слід сплатити протягом трьох банківських днів, що настають за днем виплати орендної плати фізичній особі-орендодавцю; за умови, що орендна плата нарахована, але не виплачена, то ПДФО та ВЗ слід сплатити протягом 30 календарних днів, що настають за місяцем, у якому відбулось таке нарахування.

Нараховані та виплачені суми доходу у вигляді орендної плати за земельні паї відображаються у формі 4ДФ «Відомість про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору» Об'єднаної звітності. Порядок здійснення утримань із сум орендної плати, нарахованої фізичним особам-орендодавцям доцільно здійснювати за допомогою таблиці 2, яка може розглядатись як елемент обліково-аналітичної інформації.

Таблиця 1

Розрахунок орендної плати за користування земельними ділянками (паї)

Кадастровий номер земельної ділянки (паю)	Площа, га	Нормативна грошова оцінка, грн.	Плата за пай, % від НГО	Сума орендної плати, грн.
3525880300:02:000:0103	8,5497	215298,96	5,00	10764,95
3525880300:02:000:0101	10,9202	256294,30	5,00	12814,72
...	...	...	...	...
Разом	...	...	...	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Таблиця 2

Порядок здійснення утримань ПДФО та ВЗ із сум орендної плати за земельні паї в фермерському господарстві

ПІБ орендодавця	Сума нарахованої орендної плати, грн.	Утримання, грн.		Сума орендної плати до виплати, грн.
		ПДФО	ВЗ	
1	10764,95	1937,69	161,47	8665,78
2	12814,72	2306,65	192,22	10315,85
...	...	...	...	...
Разом	...	...	...	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Щодо єдиного соціального внеску, то слід зазначити, що базою для нарахування ЄСВ є суми нарахованої заробітної плати та суми у вигляді винагороди фізичним особам за надані послуги або виконані роботи. Орендна плата – це не сума винагороди, а тому вона не є об’єктом оподаткування ЄСВ.

Виплата орендної плати фізичним особам-орендарям в обліку відображається таким бухгалтерським записом: Дебет 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» (за суб-конто) Кредит 301 «Готівка в національній валюті», 311 «Поточні рахунки у національній валюті».

У випадку виплати орендної плати у натуральній формі виникає об’єкт оподаткування податком на додану вартість. При цьому фермерське господарство визначає базу оподаткування ПДВ, виходячи із договірної вартості продукції, але з урахуванням того, що вона не має бути меншою за звичайні ціни. Бухгалтерські записи, які здійснюються у фермерському господарстві при виплаті орендної плати сільськогосподарською продукцією наведено у таблиці 3.

На суму доходу від реалізації слід необхідно виписати податкову накладну на неплатника ПДВ (ІПН 100000000000) та зареєструвати її у Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН).

Якщо фермерське господарство перебуває на загальній системі оподаткування зі сплатою податку на прибуток базою для його визначення слугують дані бухгалтерського обліку. У таблиці 4 сформована інформація про показники, що формують об’єкт оподаткування податком на прибуток.

В обліку фермерського господарства нарахування податку на прибуток відображається бухгалтерським записом: Дебет 98 «Податок на прибуток» Кредит 641 «Розрахунки за податками/Податок на прибуток», а його сплата – 641 «Розрахунки за податками/Податок на прибуток» Кредит 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

Базою оподаткування єдиним податком для фермерських господарств, що обрали спрощену систему оподаткування за 4 групою зі сплатою єдиного є нормативна грошова оцінка 1 га земель сільськогосподарського

Таблиця 3

Облік виплати орендної плати сільськогосподарською продукцією

Господарська операція	Дебет	Кредит
Відображено дохід від реалізації сільськогосподарської продукції на суму орендної плати	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»
Нараховано податкове зобов’язання з ПДВ	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	641 «Розрахунки за податками/ПДВ»
Здійснено залік заборгованості	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Джерело: складено авторами на основі [1]

Таблиця 4

Порядок формування об’єкта оподаткування податком на прибуток фермерського господарства

Оборот за рахунком обліку	Сума, грн.
701 «Дохід від реалізації готової продукції»	...
901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	...
91 «Загальноновиробничі витрати»	...
92 «Адміністративні витрати»	...
93 «Витрати на збут»	...
94 «Інші операційні витрати»	...
Фінансовий результат до оподаткування	...
Податок на прибуток	...
Чистий прибуток	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

призначення. Протягом останніх років коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки становив 1. Але у 2024 р цей коефіцієнт склав 1,051. Інформацію про нормативну грошову оцінку можна отримати засобами телекомунікаційного зв'язку за запитом до Державного земельного кадастру України. Об'єктом оподаткування єдиним податком 4 групи є площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що належать фермерському господарству на правах власності та/або прийняті ним у користування за договорами оренди.

Ставки єдиного податку залежать від категорії земель та їх розташування. На виконання вимог ПКУ фермерськими господарствами єдиний податок сплачується: за I квартал звітного року – 10% від загальної суми ЄП; за II квартал звітного року – 10%; за III квартал звітного року – 50%; за IV квартал звітного року – 30%. Перерахування ЄП. У таблиці 5 представлено порядок обчислення річної суми єдиного податку з розбивкою за кварталами, яка може розглядатись як елемент обліково-аналітичної інформації фермерського господарства.

В обліку фермерського господарства нарахування єдиного податку відображається бухгалтерським записом Дебет 91 «Загально-виробничі витрати» Кредит 641 «Розрахунки за податками/Єдиний податок», а сплата – Дебет 641 «Розрахунки за податками/Єдиний

податок» Кредит 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

Законодавством встановлено, що сума усіх сплачених аграрним підприємством податків не може бути нижчою за суму, так званого, мінімального податкового зобов'язання (далі – МПЗ). Визначення поняття МПЗ надано у ПКУ. Механізм обчислення загального МПЗ різниться у залежності від того, проведена нормативна грошова оцінка земельних ділянок чи ні.

Загальне МПЗ обчислюється шляхом множення нормативної грошової оцінки відповідної земельної ділянки на коефіцієнт 0,04 (у 2024 р. він становить 0,05) та на кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебувала у власності або оренді. Механізм розрахунку, як елемент обліково-аналітичної інформації, можна представити у вигляді таблиці 6.

МПЗ аграріїв зменшується на суми: єдиного податку, податку на прибуток, ПДФО та ЗВ, земельного податку у випадку переходу на спрощену систему оподаткування, рентної плати за спеціальне використання води, а також на 20% на сплату орендної плати за земельні ділянки, орендодавцями яких є юридичні особи та/або які перебувають у державній чи комунальній власності.

Для зменшення суми МПЗ не враховуються суми ПДВ, ЄСВ, екологічний податок та податок на нерухоме майно, відмінне від земель-

Таблиця 5

Механізм розрахунку єдиного податку 4 групи

Площа, га	Нормативна грошова оцінка, грн.	Ставка податку, %	Річна сума ЄП, грн.	У розрізі кварталів 2024 р.			
				I	II	III	IV
8,5497	26466,33	0,95	2149,65	214,97	214,97	1074,83	644,90
10,9202	24666,70	0,95	2558,97	255,90	255,90	1279,49	767,69
...	...	...	...	...	...	...	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Таблиця 6

Механізм обчислення МПЗ фермерського господарства

Кадастровий номер земельної ділянки	Нормативна грошова оцінка, грн.	Кількість календарних місяців користування	Площа земельної ділянки, га	Мінімальне податкове зобов'язання, грн.
3525880300:02:000:0103	215298,96	10	8,5497	7176,63
3525880300:02:000:0101	256294,30	10	10,9202	8543,14
...	...	...	...	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

ної ділянки. Для формування такої інформації можна застосовувати таблицю 7.

Якщо фермерське господарство зареєстроване платником ПДВ то склад інформаційно-аналітичної інформації доповнюється документами з обліку податку на додану вартість та вимагає придбання клієнтського програмного забезпечення для реєстрації податкових накладних в ЄРПН. Слід звернути увагу що наразі (з 2021 р.) застосовується знижена ставка ПДВ розміром 14% для визначених видів сільськогосподарської продукції. Так, ст. 193.1 ПКУ передбачено застосування ставки 14% за операціями з постачання на митній території України сільськогосподарської продукції, у тому числі для продукції з кодом УКТ ЗЕД 120600 «Насіння соняшника, подрібнене або неподрібнене». Така норма вимагає ведення обліку постачання у розрізі різних ставок оподаткування ПДВ.

Сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету визначається як різниця між загальною величиною податкових зобов'язань та сумою сформованого податкового кредиту. Податкове зобов'язання фермерське господарство формує від суми вартості постачання сільськогосподарської продукції за першою із подій, що сталась раніше – або дата відвантаження, або дата зарахування коштів від покупця у вигляді авансу на поточний рахунок платника ПДВ. Податковий кредит визначається у сумі сплаченого постачальникам ПДВ також за однією з двох подій, що сталась раніше – або дата оприбуткування товарів (робіт, послуг тощо), або дата списання коштів в рахунок їх оплати. Позитивна різниця між податковим зобов'язанням та податковим кредитом переходить на спеціальний

рахунок, що відкритий в органах державної казначейської служби. Для формування даних на рахунках обліку про ПДВ фермерські господарства мають застосовувати такі рахунки обліку: 641 «Розрахунки за податками/ПДВ», 643 «Податкове зобов'язанням», 644 «Податковий кредит», 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті» (казначейський рахунок). Основним первинним податковим документом для обліку ПДВ є податкова накладні (розрахунок коригування). Податкові накладні (розрахунки коригування), що видаються, реєструються у ЄРПН, переносяться до реєстру аналітичного обліку – Реєстру виданих податкових накладних, а потім сумуються та вносяться до Розділу I «Податкове зобов'язанням» Податкової декларації з ПДВ за звітний (податковий) місяць. Податкові накладні «вхідні» групуються у Реєстрі отриманих податкових, сумуються за звітний (податковий місяць) та відображаються у Розділі II «Податковий кредит» декларації. Обов'язковою умовою формування податкового кредиту з ПДВ – повна та своєчасна реєстрація податкових накладних в ЄРПН постачальником.

Наступною особливістю діяльності фермерських господарств в Україні, що впливають склад інформаційно-аналітичної інформації у частині формування об'єкта оподаткування ПДФО та ВЗ є виплата дивідендів. Члени фермерського господарства не є найманими працівниками. Вони провадять підприємницьку діяльність, а тому мають право на отримання частини чистого прибутку – дивідендів. Прибуток розподіляється відповідно відсоткового внеску до капіталу. Фермерське господарство нараховує у бухгалтерському

Таблиця 7

Механізм обчислення різниці між МПЗ та сумою сплачених податків та зборів фермерським господарством

Показник	Сума, грн.
Загальне мінімальне податкове зобов'язання	...
Податок на доходи фізичних осіб	...
Військовий збір	...
Земельний податок у випадку переходу на спрощену систему оподаткування	...
Рентна плата за спеціальне використання води	...
20% на сплату орендної плати за земельні ділянки, орендодавцями яких є юридичні особи та/або які перебувають у державній чи комунальній власності	...
Різниця	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

обліку дивіденди, утримує та перераховує з них відповідні податки, а також звітує перед податковими органами. Утримується із суми дивідендів ПДФО та ВЗ. У залежності від розміру внесків у статутному капіталі та обраної системи оподаткування різняться ставки ПДФО для доходу, виплаченого у вигляді дивідендів. Так, якщо фермерське господарство перебуває на загальній системі оподаткування зі сплатою податку на прибуток, то ставка ПДФО складає 5% від суми дивідендів, а якщо фермерське господарство сплачує єдиний податок за 4 групою – 9%. Так, у таблиці 8 наведено порядок розподілу прибутку та визначення бази оподаткування ПДФО, ВЗ та ЄСВ.

В обліку фермерського господарства операції з нарахування, оподаткування та виплати дивідендів учаснику відображаються бухгалтерськими записами, представленими у таблиці 9.

У Додатку за формою 4ДФ «Відомість про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб

та військового збору» Об'єднаної звітності суми дивідендів зазначаються з ознакою доходу 109 «Дохід у вигляді дивідендів».

Слід додати, що члени фермерського господарства також повинні сплачувати ЄСВ «за себе» самостійно, розмір якого обчислюється у розмірі 22% від суми отриманих дивідендів, але не нижче рівня мінімального соціального внеску, встановленого на звітний рік.

Ще однією особливістю фермерських господарств є те, що часто вони не мають найманих працівників. Проте, вони можуть користувалось послугами як фізичних осіб-підприємців, так і фізичних осіб. При цьому, мають укладатись договори цивільно-правового характеру (далі – ЦПХ), а під час виплати доходу (винагороди) за виконану роботу чи надані послуги утримуватись передбачені ПКУ податки та збори – ПДФО (18%) (податкова соціальна пільга не застосовується), ВЗ (1,5%, з 01.01.2025 р. – 5%), ЄСВ (22%). При цьому, фермерське господарство виступає податковим агентом. У таблиці 10 наведено бухгалтерські записи з обліку нараху-

Таблиця 8

Порядок розподілу прибутку та визначення бази оподаткування дивідендів учасника фермерського господарства ПДФО, ВЗ та ЄСВ

Показник	База оподаткування, грн.	Нараховані податки і збори, грн.	
		ПДФО (5% або 9%)	ВЗ (1,5%)
Чистий прибуток	...	...	...
Реінвестовано	...	...	...
Нараховано дохід учаснику ФГ	...	...	...
Сума дивідендів до виплати	...	...	...

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Таблиця 9

Облік нарахування, оподаткування та виплати дивідендів учаснику фермерського господарства

Господарська операція	Дебет	Кредит
Частина прибутку направлена на виплату дивідендів учаснику	441 «Прибуток нерозподілений»	443 «Прибуток, використаний у звітному році»
Нараховані дивіденди учаснику	443 «Прибуток, використаний у звітному році»	671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами» (за субконто)
Утримано із суми дивідендів ПДФО (5% або 9%)	671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами» (за субконто)	641 «Розрахунки за податками/ ПДФО»
Утримано із суми дивідендів військовий збір (1,5%)		642 «Військовий збір»
Виплачені дивіденди учаснику		311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Джерело: складено авторами на основі [1]

Таблиця 10

**Облік нарахування, оподаткування та виплати винагороди фізичним особам
у розрізі договорів ЦПХ в фермерських господарствах**

Господарська операція	Дебет	Кредит
Підписано акт про надання послуг та нараховано винагороду за договором ЦПХ	23 «Виробництво»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
Нараховано ЄСВ на суму винагороди (22%)	23 «Виробництво»	651 «Розрахунки за ЄСВ»
Утримано із суми винагороди ПДФО (18%)	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	641 «Розрахунки за податками/ПДФО»
Утримано військовий збір із суми винагороди (1,5%, з 01.01.2025 р. – 5%)	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	642 «Військовий збір»
Перераховано суму винагороди на картковий рахунок	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Джерело: складено авторами на основі [1]

вання, оподаткування та виплати винагороди за договорами ЦПХ.

Нараховані та виплачені доходи за договорами ЦПХ знаходять своє відображення у Додатку 4ДФ «Відомість про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору» до Об'єднаної звітності за формою з ознакою доходу 102 «Суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платнику податку відповідно до умов ЦПХ» у частині ПДФО та ВЗ, а у частині ЄСВ – у Додатку 1 «Відомості про нарахування заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам».

Висновки. Отже, фермерські господарства вільні у виборі форми бухгалтерського обліку та системи оподаткування. Проте, будь-яка з цих форм має забезпечувати формування якісної, повної та достовір-

ної інформації, необхідної для визначення об'єктів оподаткування усіма передбаченими законодавством податками та зборами. Обліково-аналітична інформація для цілей оподаткування складається із документів первинного обліку, реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, різних видів звітності, аналітичних робочих таблиць, реєстрів усіх видів договорів, у т.ч. майнового характеру, правоустановчих документів, довідників та баз даних державних органів тощо. Використання програмного забезпечення сприятиме охопленню усіх господарських процесів фермерського господарства, що впливають на обчислення податків та зборів. Перспективи подальших досліджень вбачаються нами в удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності фермерських господарств для складання звітності зі сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 22.01.2025)
2. Король Г. О., Труш Ю. Т., Акімова Т. В. Облік у фермерських господарствах: Розділ II. Форми ведення бухгалтерського обліку та фінансова звітність фермерського господарства : навч. посіб. / Г.О. Король, Ю. Т. Труш, Т. В. Акімова: НМетАУ, 2016. 70 с. URL: https://nmetau.edu.ua/file/oblik-u-ferm-gosp_lbr_navch-posibnik-ch2_rbr_-2016.pdf
3. Маркус О., Колесник Ю. Організація обліку та оподаткування фермерських господарств. *Молодий вчений*. 2020. № 10 (86). URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-46> (дата звернення: 22.01.2025)
4. Овчарова Н. Система облікового забезпечення як детермінанта сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-70> (дата звернення: 22.01.2025)
5. Підпригора І. В., Харіна І. В., Кірюшкіна Ю.М. Особливості обліку та шляхи його вдосконалення у фермерських господарствах. *Причорноморські економічні студії. Гроші, фінанси і кредит*. 2018. Вип. 34. URL: bses.in.ua/journals/2018/34_2018/43.pdf (дата звернення: 21.01.2025)

6. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n8035> (дата звернення: 21.01.2025)
7. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення: 22.01.2025)
8. Прокопишин, О., Приймак, Н., Трушкіна, Н., Коновал, М. Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком фермерського господарства: теоретичні аспекти. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія Економіка АПК*. 2024. № 31. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2024.31.016> (дата звернення: 22.01.2025)
9. Пугаченко О. Б., Фоміна Т. В. Інформаційне забезпечення експертних досліджень та податкових перевірок порядку нарахування й сплати податків і зборів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2586/2504> (дата звернення: 22.01.2025)
10. Сокіл О. Г. Парадигмальне моделювання обліково-аналітичного забезпечення звітності зі сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси. Бухгалтерський облік*. 2017. № 4(78). URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/4260/1/13.pdf> (дата звернення: 22.01.2025)
11. Томчук В., Капула І. Вплив особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств на формування обліково-аналітичної інформації. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-25> (дата звернення: 22.01.2025)
12. Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. Документальне забезпечення податкових перевірок та експертних досліджень за загальнодержавними податками. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2464/238>
13. Цегельник Н. І., Гайдучок Т. С. Формування облікової інформації з подальшим відображенням у формах звітності підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7879> (дата звернення: 22.01.2025)
14. Штангрет А. М., Чорнецька О. Б., Красілич І.О. Теоретичні аспекти формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічної безпекою підприємства. *Інфраструктура ринку. Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 25. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Shtangret-A.-M.-1.pdf> (дата звернення: 22.01.2025)

REFERENCES:

1. Instruktziia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii : Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy № 291 vid 30.11.1999 r. [Instructions on the application of the Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations of 30 November, 1999 №291]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> [in Ukrainian]
2. Korol H. O., Trush Yu. T. & Akimova T. V. (2016) Oblik u fermerskykh hospodarstvakh: Rozdil II. Formy vedennia bukhhalterskoho obliku ta finansova zvitnist fermerskoho hospodarstva : navch. posib. [Accounting in farms: Section II. Forms of accounting and financial reporting of a farm : teaching aid]. 70 p. Available at: https://nmetau.edu.ua/file/oblik-u-ferm-gosp_lbr_navch-posibnik-ch2_rbr_-2016.pdf [in Ukrainian]
3. Markus, O. & Kolesnyk, Yu. (2020) Orhanizatsiia obliku ta opodatkovannia fermerskykh hospodarstv [Organization of accounting and taxation of farms]. *Molodyi vchenyi*. 10(86), 219–222. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-46> [in Ukrainian]
4. Ovcharova, N. (2024) Systema oblikovoho zabezpechennia yak determinanta staloho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv [Accounting system as a determinant of sustainable development of agricultural enterprises]. *Економіка та суспільство*. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-70> [in Ukrainian]
5. Pidopryhora, I. V., Kharina, I. V. & Kiriushkina, Yu. (2018) Osoblyvosti obliku ta shliakhy yoho vdoskonalennia u fermerskykh hospodarstvakh [Features of accounting and ways to improve it in farms]. *Prychornomorski ekonomichni studii. Hroshi, finansy i kredyt*. Vyp. 34. Available at: bses.in.ua/journals/2018/34_2018/43.pdf [in Ukrainian]
6. Podatkovyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy № 2755-VI vid 02.12.2010 r. [Tax Code of Ukraine of 02 December, 2010 № 2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian]
7. Pro fermerske hospodarstvo : Zakon Ukrainy № 973-IV vid 19.06.2003 r. [About farming of 02 June, 2003 № 973-IV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> [in Ukrainian]
8. Prokopyshyn, O., Pryimak, N., Trushkina, N. & Konoval, M. (2024) Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia rozvytkom fermerskoho hospodarstva: teoretichni aspekty [Accounting and analytical support for farm development management: theoretical aspects]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu pryrodokorystuvannia. Seriiia Ekonomika APK*. № 31, 110–120. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2024.31.016> [in Ukrainian]

9. Puhachenko, O. B. & Fomina, T. V. (2023) Informatsiine zabezpechennia ekspertnykh doslidzhen ta podatkovykh perevirok poriadku narakhuvannia y splaty podatkiv i zboriv [Information support for expert research and tax audits of the procedure for calculating and paying taxes and fees]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 52. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2586/2504> [in Ukrainian]
10. Sokil, O. H. (2017) Paradyhmalne modeliuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia zvitnosti zi staloho rozvytku silskohospodarskykh pidpryemstv [Paradigmatic modeling of accounting and analytical support for reporting on the sustainable development of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy. Bukhhalterskyi oblik*. № 4(78), 81–89. Available at: elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/4260/1/13.pdf [in Ukrainian]
11. Tomchuk, V. & Kapula, I. (2023) Vplyv osoblyvosti diialnosti silskohospodarskykh pidpryemstv na formuvannia oblikovo-analitychnoi informatsii [The influence of the characteristics of agricultural enterprises on the formation of accounting and analytical information]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-25> [in Ukrainian]
12. Fomina, T. V. & Puhachenko, O. B. (2023) Dokumentalne zabezpechennia podatkovykh perevirok ta ekspertnykh doslidzhen za zahalnodержavnymy podatkami [Documentary support for tax audits and expert research on national taxes]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 51. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2464/238> [in Ukrainian]
13. Tsehelnik, N. I. & Haiduchok, T. S. (2020) Formuvannia oblikovoi informatsii z podalshym vidobrazhenniam u formakh zvitnosti pidpryemstva [Formation of accounting information with subsequent reflection in the enterprise's reporting forms]. *Efektivna ekonomika*. № 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7879> [in Ukrainian]
14. Shtanhret, A.M., Chornetska, O.B. & Krasilych I.O. (2019) Teoretychni aspekty formuvannia systemy oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpryemstva [Theoretical aspects of the formation of a system of accounting and analytical support for the management of the economic security of an enterprise]. *Infrastruktura rynku. Ekonomika ta upravlinnia pidpryemstvamy*. Vyp. 25, 517–523. Available at: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/SHTangret-A.-M.-1.pdf> [in Ukrainian]